

TÜRKİYE'DEKİ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEK OKULU SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN İSTİHDAM SORUNU AÇISINDAN UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Hüseyin KIRIMOĞLU

Mustafa Kemal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Hatay/ Türkiye

Özet

Bu araştırma Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin istihdam sorunu açısından umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilen “Beck Umutsuzluk Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma grubunu, 2008–2009 Eğitim-öğretim yılında, üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve bölümlerinin son sınıf öğrencisi olan 257’si bayan, 381’i erkek olmak üzere toplam 638 katılımcı oluşturmaktadır. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri, cinsiyetleri, bölümleri, öğrenim türleri, ekonomik düzeyleri ve mezuniyet sonrası iş bulabilme düşünceleri bakımlarından karşılaştırılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin beck umutsuzluk düzeyleri arasında öğrenim görülen bölümler; I. Öğretim - II. Öğretim ve cinsiyetler bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($P>0,05$). Buna karşılık, “mezun olduğumda iş bulabilirim” diyenlerle, “iş bulamam” diyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş olup ($P<0,05$), mezun olduğumda iş bulamam diyenlerin beck umutsuzluk puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmaya katılan erkek ve bayan öğrencilerin mezun olduğunda iş bulamama durumu bakımından elde edilen beck umutsuzluk puanları, mezun olduklarında iş bulma durumları bakımında elde edilen beck umutsuzluk puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($P<0,05$).

Sonuç olarak; Araştırmaya katılan öğrencilerin mezun olduklarında iş bulamama endişesi taşıdıkları ve bu endişenin öğrencilerin I. öğretim ve II. Öğretim öğrencisi olmalarıyla ilişkili olmadığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler; İstihdam, Umutsuzluk, Beden eğitimi ve spor

THE STUDY OF HOPELESSNESS LEVELS OF FINAL YEAR STUDENTS OF THE DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN TURKEY IN TERMS OF EMPLOYMENT MATTER

Abstract

This study has been carried out in order to examine the hopelessness level of final year students of the department of physical education and sports in terms of employment matter. As data collecting medium, "Beck Hopelessness Scale" developed by Beck and his friends and "individual information form" developed by the researcher were used. The research group has been consisted of 257 females, 381 males; 638 in total, who are final year students at the departments of physical education and sports of universities during 2008-2009 academic year. The hopelessness levels of students were compared in terms of their gender, departments, teaching types, economic conditions and their thoughts about getting a job after graduation.

It has been found that there is no statistically meaningful difference between the Beck hopelessness levels of the students participated in the study in terms of learning received departments, 1st- 2 nd teaching and males –female students ($p > 0,05$). On the other hand, a statistically meaningful difference has been found between the students saying "I can get job after graduation" and the students saying "I can't get a job after graduation" ($p < 0,05$) and it has been seen that Beck Hopelessness scores of the students who say "I can't get a job after graduation" are higher. Beside, the Beck Hopelessness scores, received in terms of the situation in which the male and female students participated in the study can't get a job after graduation, have been found to be higher than the Beck Hopelessness scores received in terms of the situation in which they can get a job after graduation. ($p < 0,05$).

To conclude, it is considered that the students participated in the study are worried about getting a job after graduation and this worry isn't related to students' taking first or evening education.

Key words: *Employment, Hopelessness, Physical Education and Sports.*

1. GİRİŞ

Toplumların geleceğinin mimarı sayılan öğretmenlerin her açıdan sağlıklı yetiştirilmesi, modern eğitim anlayışı ve donanımlarıyla donatılması, geleceğin sağlıklı bir biçimde kurulmasında önem arz etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, geleceğimize şekil vermede görev üstlenmesi beklenen öğretmen adaylarının sorunlarının belirlenmesi, sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin tespit edilmesi ve en aza indirilmesi önemlidir. Her meslek grubu gibi öğretmenlik mesleğine ilişkin birçok sorun vardır. Ancak bunların içerisinde en önemli sayılabilecek istihdam sorunu ayrı ve önemli bir yere sahiptir.

Üniversitelerimizin Beden Eğitimi ve Spor Bölümleri 1992'li yıllarda yükseköğretim statüsüne kavuşturulmuş ve bu sayede çeşitli bölümlerin kurulmasına olanak sağlan-

mıştır. Söz konusu tarihten günümüze kadar Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü'nün yanı sıra, Spor Yöneticiliği, Antrenörlük ve Rekreasyon gibi çeşitli ve nitelikli bölümlere kavuşturulmuş, bu durum beden eğitimi ve sporun gelişimine katkı sağlarken, çeşitli problemleri beraberinde getirmiştir. Söz konusu problemlerin başında ise özellikle öğretmenlik bölümünün dışındaki bölümlerden mezun olan ya da olacak Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu mezunlarının istihdam sorunu gelmektedir.

Her ne kadar beden eğitimi ve spor alanı, geniş bir yelpazede istihdam alanına sahip olsa da, günümüzde Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu mezunlarının öğretmenlik mesleği istihdamında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar çeşitli nedenlere bağlanmaktadır. Gökçakan'a göre bu durum, mevcut öğretmen yetiştiren kurumların sayıca fazlalığı, milli eğitim bakanlığının çeşitli dönemlerde ihtiyaç göstererek, kısa süreli pedagojik formasyon eğitimine tabii tutulan, farklı fakülte mezunlarının öğretmen olarak atanması (1) gösterilmektedir.

Öğretmen adaylarının gerek üniversite eğitiminde karşılaştıkları sorunlar gerekse de mezuniyet sonrası iş bulabilme endişeleri onlarda çeşitli ruhsal problemlerin oluşmasına sebep olabilir. Umutsuzluk bu ruhsal problemlerden biridir.

İnsanların geleceğe yönelik olumsuz beklentileri, bireylerin sorunlarıyla başa çıkma yöntemlerini ve çevreye uyum sürecini olumsuz yönde etkilemektedir (2). Öğretmen adaylarının istihdam sorunları ve kendi geleceklerine dair beklentilerinde olumsuz düşüncelere sahip olması, geleceğimiz için de endişe doğuran bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü geleceğimize karşı duyduğumuz umut ya da umutsuzluklar kişisel verimliliğimizde önemli bir yere sahiptir.

Umut kavramı, genellikle herhangi bir alandaki olumlu sayılabilecek beklentileri belirtmek amacı ile kullanılır (3). Bu kavramın zıttı olan umutsuzluk ise olumsuz sayılabilecek beklentileri ifade etmede kullanılabilir. Nitekim Rideout ve Montemuro, (1986)'ya göre "umut bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan fazla olan beklentiler olarak tanımlanırken, umutsuzluğun ise bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan az olan beklentiler şeklinde" tanımlandığı (4) aktarılmaktadır. Beck'in bilişsel kuramına göre ise umutsuzluk, depresyonun temelidir (5).

Umutsuzluk üzerine yapılan birçok çalışma bulgusuna göre; umutsuzluğun depresyon, intihar girişimi, sonuçlanmış intihar (6,7,8,9,10,11) gibi birçok ruhsal rahatsızlıkların sebebiyle ilişkili olduğu bildirilmektedir.

Bu durum Yerlikaya'ya göre, umutsuzluğun intihar ve depresyon başta olmak üzere sosyal istenirlik, problem çözme becerileri, ölüm korkusu, özsaygı, kontrol odağı, psikolojik iyi olma hali, fiziksel sağlık ve kendine güven gibi birçok sorunla yakından ilişkilendirilmektedir (12).

İnsan üzerindeki çeşitli ruhsal problemlere yol açan umutsuzluk üzerine yapılmış çalışmaların geniş bir literatür teşkil ettiği, bunun yanında beden eğitimi ve spor ala-

nına ait umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu gözlenmiştir.

Daha nitelikli ve sağlıklı ruh yapısına sahip öğretmen adaylarının yetiştirilmesinin önünde bir engel teşkil edebileceği düşünülen ve son sınıf öğrencilerinin istihdam sorunu açısından umutsuzluk düzeyinin belirlenmesinden hareketle, bu çalışmanın temel amacını; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi oluşturmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, betimsel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modeli ve betimsel istatistik modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (13).

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, 2008–2009 Eğitim- öğretim yılında, üniversitelerin (Adnan Menderes, Erciyes, Erzincan, Gaziantep, Kocatepe, Selçuk, Niğde, Marmara, Muğla ve Mustafa Kemal) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve bölümlerinin son sınıf öğrencisi olan 257’si bayan, 381’i erkek olmak üzere toplam 638 katılımcı oluşturmaktadır. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri; cinsiyetleri, bölümleri, öğrenim türleri, ekonomik düzeyleri ve iş bulabilme düşünceleri bakımından karşılaştırılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilen “**Beck Umutsuzluk Ölçeği**” (BUÖ) (A.T. Beck, D. Lester ve L. Trexler, 1974) kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye çeviri işlemi (Seber, 1991) ve (Durak, 1994) tarafından yapılmıştır. Bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini ölçmeye yönelik 20 maddeden oluşan, kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Bireyden kendisi için uygun gelen ifadeleri “evet”, uygun olmayanları ise ‘hayır’ olarak işaretlenmesi istenir.

Maddelerin 11 tanesinde “evet” seçeneği, 9 tanesinde ise “hayır” seçeneği 1 puan alır. 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15. ve 19. sorularda “hayır”; 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18. ve 20. sorulara ise “evet” yanıtı için birer puan verilir. Puan ranjı 0-20’dir. Alınan puanların yüksek olması durumunda bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğu varsayılmaktadır.

Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı, 37 depresif hasta üzerinden .86 olarak belirlenmiştir (Seber ve ark. 1993). Normal grup ve psikiyatrik hastalar olmak üzere toplam 373 kişilik bir örneklem grubu üzerinden hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise .85 olarak belirtilmektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 13.0 istatistik paket program kullanılmıştır. Normallik sınamasına göre, normal dağılım gösteren veriler için nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testleri kullanılmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Verilerin analizinde kullanılan bu teknikler betimsel istatistik kapsamındadır (14).

3. BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Beck Umutsuzluk Düzeylerinin Okudukları Bölümler Bakımından Karşılaştırılması.

Bölümler	n	Sıra ortalamaları	X ²	P
Beden eğitimi ve spor öğretmenliği	283	329,71	4,184	0,242
Antrenörlük	184	326,18		
Rekreasyon	47	302,88		
Spor yöneticiliği	124	292,59		

Araştırmaya katılan öğrencilerin (BUÖ) düzeyleri öğrenim görülen bölümler açısından incelendiğinde, beden eğitimi ve spor öğretmenliği, antrenörlük, rekreasyon ve spor yöneticiliği bölümünde okuyan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($P>0,05$).

Tablo 2. Katılımcıların Beck Umutsuzluk Düzeylerinin, Öğretim, Cinsiyet, İş Bulma Durumları Bakımından Karşılaştırılması.

		n	Sıra ortalamaları	Mann-Whitney U	Z	P
Öğretim	Gündüz	526	322,80	2,0007	-0,985	0,324
	Gece	112	303,98			
Cinsiyet	Erkek	381	325,47	4,0006	-1,000	0,317
	Bayan	257	310,65			
İş bulma	Evet	493	273,00	1,0002	-11,820	0,000*
	Hayır	145	477,61			
Erkekler	Evet, bulabilirim iş	286	161,61	5,0018	-9,089	0,000*
	Hayır, bulamam iş	95	279,47			
Bayanlar	Evet, bulabilirim iş	207	112,03	1,0066	-7,498	0,000*
	Hayır, iş bulamam	50	199,26			

Araştırmaya katılan öğrencilerin (BUÖ) düzeyleri incelendiğinde, I. Öğretim ile II. Öğretim ve erkek ile bayan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($P>0,05$).

Buna karşılık, mezun olduğumda iş bulabilirim diyenlerle, iş bulamam diyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş ($P<0,05$), mezun olduğumda iş bulamam diyenlerin (BUÖ) puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmaya katılan erkek ve bayan öğrencilerin mezun olduğunda iş bulamama durumu bakımından elde edilen (BUÖ) puanları, mezun olduklarında iş bulma durumları bakımında elde edilen (BUÖ) puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($P<0,05$).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan öğrencilerin Beck Umutsuzluk düzeyi, öğrenim görülen bölümler (beden eğitimi ve spor öğretmenliği, antrenörlük, rekreasyon ve spor yöneticiliği), I. Öğretim ile II. Öğretim ve erkek ile bayan öğrenciler açısından incelendiğinde, öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($P>0,05$). Bu durum Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin okumakta oldukları bölümler, öğrenim türü ve cinsiyet değişkeni açısından umutsuzluk düzeylerini değiştirmedeği şeklinde yorumlanabilir. Literatürde umutsuzluk düzeyi, cinsiyet değişkeni açısından farklı bulgulara sahiptir.

Nitekim Şahin'in "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma" çalışmasına göre ilahiyat Fakültesine devam eden öğrencilerin gerek umutsuzluk ve gerekse umutsuzluğun boyutlarından aldıkları puanların cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermediği (15) vurgulanmaktadır. Yine umutsuzlukla ilgili diğer çalışmalarda "cinsiyet faktörü ve umutsuzluk puanı arasında istatistiksel açıdan fark olmadığı" (2,16) tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmaların cinsiyet değişkeni açısından elde edilen Beck Umutsuzluk Ölçeği puan bulguları, cinsiyet değişkeni açısından çalışma bulgusunu desteklemektedir.

Ancak bu durumun aksine bazı çalışmalarda cinsiyet değişkeni açısından BUÖ puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Bu çalışmaların cinsiyet değişkeni bulguları; "erkek katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeği puan ortalamasını, bayan katılımcılarından anlamlı derecede daha yüksek (17,18,19,20,21,22) olduğunu tespit etmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından literatürde ortaya çıkan bu farklılıklar; toplumumuzda erkek ve bayanların farklı roller üstlenmesinden ve toplumumuzun erkek ve bayanlara yüklemiş olduğu farklı ödevlerden kaynaklanıyor olabilir. Bu bağlamda; erkeğin ailenin geçimini sağlamaya yönelik üstlendiği rol ve ödevin, bayanın ev işleri ve çocuk bakımında üstlendiği rol ve ödevden farklı olduğunu söyleyebiliriz. Bu duruma ilişkin bir çalışmada; erkek öğretmen adayları, geleneksel rol çerçevesinde bir an önce bir iş sahibi olmak istedikleri ve yoğun çevre baskısı altında kendilerini hissettikleri için kızlardan daha çok geleceğe ilişkin olumsuz beklentilere sahip olabilecekleri (23) yorumlanmaktadır.

Kişisel Bilgi Formunda yer alan; *Mezun olunca iş bulabileceğinize inanıyor musunuz ?* sorusuna; "evet" mezun olduğumda iş bulabilirim diyen bay ve bayan katılımcılarla, "hayır" iş bulamam diyen bay ve bayan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş olup ($P<0,05$), mezun olduğumda iş bulamam diyen katılımcıların BUÖ puanlarının her iki cinsiyet değişkeni açısından da daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu bulgu bazı çalışma bulguları ile örtüşmektedir. Söz konusu çalışmalarda; üniversite son sınıf öğrencilerinin iş bulma konusunda endişeli (%52) ve umutsuzluk puanlarının ($15,53\pm 4,35$) yüksek olduğu (16) ve mezun olduklarında öğretmenlik mesleği ile ilgili bir iş bulamayacağını düşünenlerin, iş bulacağını düşünenlere göre daha fazla umutsuzluk yaşadıkları (23) tespit edilmiştir. Bu durum mezun olduğunda istihdam kaygısı taşıyan katılımcılar açısından değerlendirildiğinde, istihdam kaygısının umutsuzluk düzeyini arttırdığı ve iş bulabilme kaygısının katılımcılar üzerindeki umutsuzluk etkisini arttırdığı şeklinde yorumlanabilir.

Nitekim diğer bir çalışma bulgusuna göre; “öğrencilerde mesleki geleceklerini olumsuz görmenin umutsuzluğu artırdığına (24) dikkat çekilmektedir. Ayrıca başka bir çalışma bulgusunda da Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin; mezuniyet sonrası istihdam problemi kaygısı taşıyıp taşımadıklarına ilişkin olarak; %72,3’ünün “Evet”, %6,2’sinin ise “Kısmen” şeklinde görüş bildirdikleri (25) kaydedilmiştir.

Bu bulgular ışığında; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin mezun olduğunda, yüksek derecede iş bulabilme kaygısına sahip olduklarını ve söz konusu kaygının, umutsuzluk düzeylerini artırdığını ifade edebiliriz.

Sonuç olarak; Araştırmaya katılan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin, beklenti umutsuzluk düzeyinin, öğrenim görülen bölümler, Öğrenim türü ve cinsiyetler açısından bir farklılığa sahip olmadığı, ancak istihdam kaygısı taşıyanların, umutsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu ifade edebiliriz.

Bu çalışmada, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin istihdam sorunu açısından umutsuzluk düzeyleri sınırlı değişkenlerle incelenmiştir. Bu konuda umutsuzluk düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi, daha geniş genellemeler yapılabilmesi için gereklidir.

5. KAYNAKLAR

1. Gökçakan, Z., “Öğretmenlik Mesleğinin Geleceği ve istihdam Sorunu”, Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılandırılmaların Sonuçları ve Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu. Gazi Üniversitesi, Ankara, 22–24 Eylül 2005.
2. Tümçaya, S., “Ailesi Yanında ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Gazi Üniversitesi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(4), 445-457, Ankara, 2005.
3. Akman, Y., Korkut., “Umut Ölçeği Üzerine Bir Çalışma”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:9, 193-202. Ankara, 1993.
4. Dilbaz, N., Seber, G., “Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi”. Kriz Dergisi, 1:(3), 134 -138. Ankara, 1993.
5. Kutlu, M., Özürlü Çocuğu Olan Anne Babaların Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi. Doktora Tezi. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun, 1998.
6. Ellis, T .E., “The hopelessness scale and social desirability: More data and a contribution from the irrasyonel beliefs test”. Journal of Clinical Psychology, 41:(5), 634 – 638. 1985.
7. Harter, S., Marold, D. B., Whitesell, N. R., “Model of Psychosocial Risk Factors Leading to Suicidal İdeation in Young Adolescents”. Development and Psychopathol, 4:(1), 167 – 188. 1992.
8. Fasko, S., Fasko, D., “Suicidal behavior in children”. Psychology: A JR Human Beh. 27(28),10 -16. 1990–1991.

9. Young, M. A., Fogg, L. F., Akiskal, H., Maser, J. "Stable Trait Components of Hopelessness. Baseline and Sensivity to Depression". *Journal of Abnormal Psychology*, 105 (2), 155 – 165. 1996.
10. Bayam, G., Dilbaz, N., Bitlis, V., Holat, H., Tüzer, T., "İntihar Davranışı ile Depresyon, Ümitsizlik, İntihar Düşüncesi İlişkisi: İntihar Davranış Ölçeği Geçerlilik, Güvenirlik Çalışması" *Kriz Dergisi*, 3(1-2), 253-255, Ankara, 1995.
11. Haran, S., Aydın, O., "Depresyon, Umutsuzluk, Sosyal Beğenirlik ve Kendini Kurgulama Düzeylerinin İntihar Fikirleri ile İlişkisi", *Kriz Dergisi*, 3 (1-2): 218-222, Ankara, 1995.
12. Yerlikaya, İ., Bilişsel - Davranışçı Yaklaşım ve Hobi Terapiye Dayalı "Umut Eğitimi Programları"nın İlköğretim Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyine Etkisi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı), Ankara, 2006.
13. Karasar, N., Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Yayınları. Ankara, 2005.
14. Büyüköztürk, Ş., Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Pacem Yayınları. Ankara, 2006.
15. Şahin, A., "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma" *İlahiyat Dergisi*; Sayı:13, Konya, 2002.
16. Dereli, F., Kabataş, S., "Sağlık Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulma Endişeleri ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi", *Yeni Tıp Dergisi*, 26:31-36, Ankara, 2009.
17. Ağır, M., Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Çarpıtma Düzeyleri İle Problem Çözme Becerileri ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişki, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2007.
18. Bayazit, B., Yenigün, Ö., Bayazit, B., Yenigün, N., Karagün, E., "Marmara Bölgesi'ndeki Üniversitelerde Okuyan Erkek Voleybol Oyuncularının Umutsuzluk Düzeylerini İncelenmesi" <http://www.bilalcoban.com/index.php?id=dokuman&islem=oku&yer=2&kat=14&no=119>, Erişim tarihi: 03.06.2009.
19. Durak Batıgün A., "İntihar Olasılığı: Yaşamı Sürdürme Nedenleri, Umutsuzluk ve Yalnızlık Açısından Bir İnceleme". *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16:29–39. Ankara, 2005.
20. Küçük Y, Arıkan D., "İşitme Engelli Çocukların Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2:1-13. 2005.
21. Özmen, D., DüNDAR, P.E., ÇETİNKAYA, A.Ç., TAŞKIN, O., ÖZMEN, E., "Lise Öğrencilerinde Umutsuzluk ve Umutsuzluk Düzeyini Etkileyen Etkenler", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 9 (1), 8-15, Sivas, 2008.
22. Şahin, C., "Eğitim Fakültesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeyleri", *Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:27, 271-286, Konya, 2009.
23. Ceyhan, A.A., "Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Öğretmen Adaylarının Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1) 91-101, Eskişehir, 2004.

24. Gençay, S., “Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Umutsuzluk ve Yaşam Doyumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8:(27), 380-388, 2009.
25. Turgut, M., Gökyürek, B., Yenel, F., “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarındaki Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Bu Bölümleri Seçme Nedenleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma” Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1), 91-99, Kırşehir, 2004.